

érdekében. Napirendre tűzi a felsőoktatással kapcsolatos gondokat, s javaslatát eljuttatja az illetékesekhez. Feltár olyan lehetőségeket, mely a könyvtárosok érdekét szolgálja. A szekció saját tagjait tájékoztatja és minél többoldalú továbbképzési lehetőség biztosításával törekszik arra, hogy segítse az eredményesebb munkát.

Budapest, 1990. január 30.

A következő két írás nem a vitaanyagokhoz készült, így csupán laza szállal kapcsolódnak az előzőekhez. A könyvtárpolitikai blokkban történő közlésüket az indokolja, hogy gyakorlati megközelítésükkel kiegyensúlyoztatják a vitát.

Az információkezelők felelőssége, avagy a módszertani munka újabb útjai

Bobokné Belányi Beáta

Az életünket meghatározó és átrendező változások mélyreható voltát már szinte naponta érzékeljük. A gazdasági átrendeződés az ipargazdálkodásból az információgazdálkodás felé mutat, ami az "ismeret", a "tudás" felértékelődését vonja maga után, olyan új szektorát hozván létre a gazdaságnak, mint a "tudás- vagy ismeretipar".

Az információhoz való hozzáférés joga és lehetősége a társadalmat is átrendezi és hosszabb távon az ún. információs társadalom kialakulását eredményezi.

Az információgazdálkodás új útjai és módjai szükségessé teszik az információkezelési technikák társadalmi méretű fejlesztését, az információszerzési -elemzési és rendszerbe illesztési (szintetizáló) módszerek közismertté tételét, majd készség szintű alkalmazását. *Garfield* úgy fogalmaz egy helyen, hogy az információ-literátus társadalom kialakulásához azon keresztül vezet az út, hogy az egyén ismerje a problémái megoldásához szükséges információkezelési technikákat és eszközöket, továbbá, hogy társadalmi méretekben biztosítva legyen az információ szabad elérése, értékének felismerése, tudatosítása. A tudással, az információval élni tudó társadalom az információs társadalom. Ebben pedig nagy szerepet játszanak és hatalmas felelősségük van az információt hivatásosan kezelőknek, közöttük elsősorban a könyvtárosoknak, hiszen minket támogat és hitelesít a több évezred alatt megszerzett tapasztalat. Meg kell, hogy erősödjék tehát józan önbizalmunk és kapcsolatteremtési készségünk ahhoz, hogy valóban érdemben tudjunk segíteni. Felelősségünk éppen abban rejlik, hogy túl kell lépnünk belső szakmai köreinken, klasszikus autentikusságunkon, és tapasztalatokkal kell segíteni a társadalmat az újabb gazdálkodási módok, túlélési stratégiák kialakításában. Mintegy "előjáték" bizonyosszerepeket, átvehető magatartásformákat, taktikákat és stratégiát. Ez pedig többszörösen is módszertani jellegű feladat. Egyrészt azért, mert egy adott közösség, információhasználó kör módszertani segítséget remél tőlünk (ha megfogalmazatlanul is, hiszen nem tudja, mit várhat tőlünk!); másrészt pedig azért, mivel abban, hogy ezt miként kell tenni, a könyvtáros kollégák várnak útmutatást. Mindebben erkölcsi, etikai felelősségünk súlya a legnyomasztóbb.

Éppen a feladat összetettsége miatt a módszertani munka decentralizálódni látszik, felelősségével egyenes arányban nő viszont a szervezési, tapasztalat-átadási, összefogási kötelezettség.

Egyre nagyobb a szakajtóban azon beszámolók aránya, amelyekben a helyileg sikeresen alkalmazott módszerek feletti örömet akarják egymással megosztani a kollégák, nagy öntevékenységről tevén bizonytságot. Ezek a beszámolók már ki is jelölik a módszertani munka egyik lehetséges irányát, ami a könyvtári szocializáció, illetve a könyvtár társadalmi hasznosulása felé mutat, beleértve mindazokat a kezdeményezéseket, amelyek arra próbálják ráébreszteni a társadalmat, mi mindent is kaphat az ilyen szolgáltatóhelytől. Át kell csoportosítanunk anyagi és szellemi, nem utolsósorban lelki erőforrásainkat, meg kell növelnünk adaptációs képességünket és segítőkészségünket. Hogy ezt miként tegyük, ebben látom a módszertani munka legfontosabb feladatát. Sokat ront ugyanis munkánk határfokán a könyvtár alacsony társadalmi rangja és a rólunk kialakult kedvezőtlen kép.

A második lehetséges terület a belső hatékonyság javításának módszertani támogatása. Ez két oldalról közelíthető meg stratégiailag: egyrészt útmutatással szolgálni, tapasztalatokat közvetíteni a gépi (elsősorban számítógépi) technika alkalmazásában (ésszerű munkaszervezés, gépek, célgépek felhasználása stb.), másrészt a szolgáltatások, számítógépes katalógusok, adatbázisok, adattárak stb. használatára tanítani, oktatni magát a felhasználót, mégpedig minél szélesebb körben. A szakirodalom nagy figyelmet szentel az online katalógusok, adattárak és adatbázisok használóinak, oktatásuknak és képzésüknek. A könyvtárosok képzése mellett, mostantól képezni kell magát a felhasználót is.

Új alakja az információs rendszereknek az információs menedzser, aki központi szerepet játszik a szolgáltatások tervezésében, a munka megszervezésében és kivitelezésében. Ismeri és használja a marketing módszereit, új szemlélettel segítvén a könyvtár belső hatékonyságának javítását és társadalmi hasznosságának, hatásosságának növelését. *J. Becker* szerint nem a hordozók formájában várható a legnagyobb változás a közeljövő könyvtárügyében, hanem a vezetési módszerekben. Csak vázlatosan foglalván össze, mit is kell a közeljövő könyvtárvezetőjének tudnia:

- ismernie kell a könyvelési eljárásokat, költséghatékonysági és -kihatású módszereket, elszámolási módokat stb.; az információs stratégia tervezésének módszereit;
- áttekintéssel kell rendelkeznie az alkalmazható technikai és technológiai kérdésekről, hogy például választani tudjon a könyvtára számára készült javaslatok közül;
- és - teszi hozzá Becker - az sem baj, ha vannak alkalmazott pszichológiai ismeretei, hiszen az a siker titka, hogy mennyire tudja meggyőzni munkatársait bizonyos átszervezések stb. szükségességéről, elnyerni támogatásukat, és jó partneri kapcsolatot kiépíteni velük.

A módszertani munka újabb lehetséges útjait, irányait vizsgálva a harmadik lehetőségnek a központi szolgáltatások alkalmazására való oktatás kínálkozik, az egyszeri feldolgozás és többszöri felhasználás elvének jegyében, ami egyben felfogható úgy is, mint a rendszerszerű működés érdemi feltétele.

Visszatérő kulcsszó feladataink tárgyalásakor az oktatás és képzés kötelezettsége. A külföldi szakirodalom alapján úgy tűnik, hogy ez továbbra is bizonyos szakmai közpon-

tok feladata lesz, illetve a képzőintézmények hirdetnek meg hosszabb-rövidebb, továbbképző jellegű kurzusokat. A technika, illetve a távoktatás segítségével ez az ismeretátadási forma ma már nagyon hatékonyá tehető. A hagyományos oktatási módszerek mellé felzárkózott a számítógéppel segített oktatás, a kics csoportos "training", az egyéni konzultációk lehetősége, helyzetgyakorlatok és szerepjátékok elemzése. A továbbképzést szolgáló oktatás nagyon gyakorlatias, és követi a mindennapi életben felvetődő problémákat. A kulcskérdés persze az, hogy maga a gyakorló könyvtáros érezze szükségét szakmai át- vagy továbbképzésének, hogy magában a helyzetben legyen a hajtóerő, és érezze a könyvtári szakember, hogy felelős egy adott közösségért - ez lehet az egészséges indíték.

Némileg elkülöníthető az elmondottaktól a kutatások tervezése, szervezése és eredményeinek hasznosítása. Ebben világszínvonalú példát kínál a BL R&D, az angliai nemzeti könyvtár kutatási és fejlesztési részlege, amely a nemzeti könyvtárhoz kapcsolódva a központi könyvtárügyi feladatok megoldására tervez, finanszíroz és ajánl hasznosításra bizonyos kutatási témákat, mégpedig válogatott külső szellemi közreműködőkre támaszkodva. Ez a modell azt bizonyítja, hogy a központi jellegű könyvtárügyi törekvéseket, a rendszerszerű működést elősegítő terveket célszerű központilag kézben tartani és támogatni, a tervezéstől egészen az adaptálhatóságig. Ez az elméleti biztosítéka annak, hogy megújítsuk módszereinket, kreatív, dinamikus szellemben mozgósítsuk belső tartalékainkat. Talán mondanom sem kell, hogy milyen fontos volna, hogy a kutatások támogatásával bekapcsoljuk a könyvtári kutatóhelyeket az együttgondolkodásba, a feladatok közös megoldásába. Bizonyos gyakorlati problémák megoldásához elkerülhetetlen az elvi modellek alkotása, a megoldandó kérdések szabatos megfogalmazása, a taktikai lépések meghatározása és a stratégiai célok kijelölése. A tervszerű kutatómunka éppen ennek a záloga.

Ezzel a gondolatsorral már el is jutottam mondandóm végére. Ugyanis a jól szervezett kutatás a gyakorlati szakemberek feltétlen közreműködését tételezi fel, már a visszacsatolás miatt is, és nem utolsósorban: eredményeképpen nő a munkatársak szakmai presztízse, egymás iránti megbecsülése. És ez az, amit még fontos módszertani - ha nem is csupán módszertani - feladatnak érzek. A "belső erőforrások" jobb kihasználásán tehát elsősorban az egymás iránti bizalom és megértés növelését értem. A jó szakmai közérzethez egymás megbecsülésén, teljesítményének elismerésén át vezet az út. Az ilyen magatartás lehetővé teszi, hogy ott és úgy tudjunk segíteni, ahol érdemi, nem pedig adminisztratív vagy látványos a támogatás. És mi más a módszertani munka, ha nem ez!

Reménykedni lehet abban, hogy a körülöttünk zajló változások egyik hozama éppen az egyénnek, a személyiségnek, magának a gondolattal bíró embernek az értékkel válása lesz. Ez persze azt is magával hozza, hogy meg kell tanulnunk tisztelni a különvéleményt, az új utakat, a nem szokványos megoldásokat. Jó lenne, ha a napi munkához olyan légkört tudnánk teremteni, amely inspirál és újabb megoldásokra sarkall. Adjunk helyet és lehetőséget (akár szervezett formában is) a vélemények kimondásának, ütköztetésének, és ezzel a szervezeten belüli toleranciával adjunk jó példát közéletünknek, amely napjainkban amúgy sem bővelkedik türelemben és egymás iránti jóakarattal.